

เหตุผลปฏิบัติวิธีสู่วัตถุประสงค์แห่งกฎศีลธรรมของเอ็มมานูเอ็ล คานท์

Elder Emmanuel Kant's Practical Reasons to the Objective of Moral Law

พิสิฐ สุขสกุล

สาขาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และ
หน่วยวิจัยพุทธพัฒนา สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
pisitnpru@hotmail.com

บทคัดย่อ

เอ็มมานูเอ็ล คานท์ (Immanuel Kant : 1724 -1804) เป็นนักปรัชญาชาวเยอรมันในครอบครัวที่ยากจน แต่เคร่งครัดศาสนา ผู้สร้างทฤษฎีทางญาณวิทยาใหม่ด้วยการ สังเคราะห์แนวคิดปรัชญาดั้งเดิมกับหลักการทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์มาเป็นหลักสำคัญ โดยจำแนกอธิบายความจริงในโลกแห่งนามธรรมออกจากโลกแห่งประสาทสัมผัส เพื่อให้เห็นเส้นทางแห่งการเข้าถึงความจริงทั้งสองด้านนั้น พร้อมทั้งยังนำศักดิ์ศรีและเสรีภาพกลับคืนสู่มนุษย์จากพระเจ้าผู้สร้างหรือจากความเป็นองค์ประกอบของธรรมชาติในรูปของกฎศีลธรรม แนวคิดทางปรัชญาของคานท์มุ่งเน้นเพื่ออธิบายความมีอยู่ของกฎศีลธรรมในฐานะเป็นสิ่งสากล ดังนั้น ศูนย์กลางอธิบายจึงอยู่ที่แหล่งเกิดความรู้สึกของมนุษย์ โดยมีสมมติฐานว่า มนุษย์มีร่างกายที่ประสาทสัมผัสทำให้ต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของอารมณ์ซึ่งเป็นความต้องการทางกายภาพ แต่ขณะเดียวกันก็มีจิตใจที่รู้เหตุผลแต่กำเนิด สภาวะนี้ เรา จะทราบได้จากความขัดแย้งกันระหว่างความต้องการทางร่างกายกับเหตุผลหรือความรู้สึกกับหลักการในชีวิตประจำวัน ด้วยเหตุนี้ หลักศีลธรรมของคานท์ จึงให้ความสำคัญกับการเอาชนะอารมณ์ด้วยการใช้เหตุผล โดยแบ่งจุดมุ่งหมายทางศีลธรรมออกเป็น 2 ประเด็น คือ จงทำสิ่งที่ท่านจงใจให้เป็นกฎสากลและอย่าใช้มนุษย์เป็นบันไดไปสู่เป้าหมายของตน ภายใต้กฎศีลธรรมเชิงปฏิบัติมนุษย์ทุกคนต้องไม่ใช้มนุษย์ด้วยกันหรือตนเอง เป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของตน และเมื่อจะบัญญัติปฏิบัติหลักศีลธรรมใดหลักศีลธรรมนั้น ต้องมีความเป็นสากลเพราะกฎศีลธรรมเป็นกฎธรรมชาติมีหลักปฏิบัติเช่นเดียวกับคณิตศาสตร์ ทั้งนี้มนุษย์ทุกคนมีเหตุผลที่สามารถเข้าถึงได้เหมือนกันทุกคน

คำสำคัญ: วัตถุประสงค์, กฎศีลธรรม, เอ็มมานูเอ็ล คานท์

Abstract

Elder Emmanuel Kant (Immanuel Kant : 1724 -1804) was a German philosopher in a poor family, but strictly religious. He is a founder of the theory of epistemology, synthetic of traditional philosophy with science and mathematics as the main by classification and describes the fact in a world of abstraction from the world of senses to access the truth on both sides. To both bring the human dignity and back to freedom of the Creator or from the elements of nature in the form of moral law. Philosophy of Kant focus on explaining the existence of moral law as universal. So, the central to explain the source of all human knowledge. The assumption that the human body makes sense to fall under the power of emotion, the physical demands but at the same time knowing the reason of congenital. This condition we will know by the conflict between the need of physical with sense or reason of principle in the daily life. Thus, Kant's moral code give priority to the overriding emotion with logic dividing into two objectives of moral issue. Do what you intended it to be a universal law and not to use a human ladder to their goals, under the moral law of practice of human beings, don't use human beings or yourself, as a means to achieve the goal of their own. And when to practice law, morality any more. the morality must be a universal moral law is a law practice, as well as mathematics, the men have reason to be accessible as well.

Keywords: objective, moral law, Elder Emmanuel Kant

1. บทนำ

โลกทัศน์ทางศีลธรรมที่ปรากฏในโลกใบนี้ มักปรากฏให้เห็นถึงความแตกต่างกันในด้านมาตรฐานของศีลธรรม ทั้งนี้ก็เพราะความแตกต่างกันทางค่านิยมและความเชื่อของแต่ละสังคมซึ่งสภาวะการณ์เช่นนี้ ส่งผลให้ความเชื่อมั่นในหลักจริยธรรมต้องสั่นคลอนอย่างยิ่งเมื่อศาสนจักรได้สูญเสียอำนาจให้กับอาณาจักร พร้อมทั้งแนวความคิดของลัทธิเหตุผลนิยมและประสบการณ์นิยมเริ่มเข้าสู่ความไม่ชัดเจน จึงเกิดปัญหาทางอภิปรัชญาและญาณวิทยาตามมาเพื่อแก้ปัญหาและมุ่งที่จะอธิบายถึงความมีอยู่ของกฎศีลธรรมสากล นักปรัชญาที่ชื่อว่าคานท์จึงประมวลเอาฐานความคิดปรัชญาดั้งเดิมคือเหตุผลนิยมกับประสบการณ์นิยมมาสร้างเป็นทฤษฎีกลไกแห่งจิต โดยที่แนวคิดทางปรัชญาของคานท์นั้น ได้ลดความสำคัญของพระเจ้ามาให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์แทน เขาเน้นที่ศักยภาพของมนุษย์โดยกระบวนการแห่งการเกิดความรู้ที่คานท์อธิบายว่า ความรู้ของมนุษย์มีป้อนเกิดจาก 2 แหล่งได้ประสาทมผัสและความเข้าใจ ป้อนเกิดแรกช่วยให้เรา รับรู้วัตถุ ส่วนป้อนเกิดที่สองทำให้เกิดความคิดแก่เรา ความรู้เป็นผลจากการทำงานร่วมกันระหว่างผู้รู้กับสิ่งที่ถูกรู้ ความรู้ที่แท้จริงเป็นความรู้ก่อนประสบการณ์ ความรู้ประเภทนี้ช่วยให้เรามีความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์และหน้าที่ทางศีลธรรม คานท์เชื่อว่าหลักเกณฑ์ทางศีลธรรมจะต้องเป็นสากลและเป็นความจริงเสมอ หลักเกณฑ์ดังกล่าว เป็นสากล สำหรับสิ่งที่มีภาวะแห่งเหตุผลทั้งหลาย (มนุษย์)

ผู้ศึกษาจึงได้ทำการศึกษา เรื่อง เหตุผลปฏิบัติวิธีผู้ตัดสินแห่งกฎศีลธรรมของเอ็มมานูเอิล คานท์

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาวิธีการสร้างทฤษฎีญาณวิทยาใหม่ของคานท์
- 2.2 เพื่อศึกษาวิธีพิสูจน์ความเป็นวัตถุวิสัยของกฎศีลธรรมสากล

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารตำรา หนังสือ บทความ เอกสารต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเหตุผลปฏิบัติวิธีผู้ตัดสินแห่งกฎศีลธรรมของเอ็มมานูเอิล คานท์ แล้วนำมาวิเคราะห์ ประมวลผล สรุป อธิบายเชิงพรรณนา

4. ผลการวิจัย

4.1 ประวัติเอ็มมานูเอิล คานท์

เอ็มมานูเอิล คานท์ (Immanuel Kant : 1724 -1804) เกิด 22 เมษายน พ.ศ. 2267 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ 9 หรือพระเจ้าท้ายสระเป็นชาวเยอรมันในครอบครัวที่ยากจนแต่เคร่งครัดศาสนา เกิดและตายที่เมืองโคนิกส์เบิร์ก (Königsberg) ตั้งอยู่ ณ ภาคตะวันออกของปรัสเซีย โดยมีบิดาเป็นคนขายขนานม้าเชื้อสายสก๊อต ส่วนมารดานับถือศาสนาคริสต์นิกายไพธิส (Pietism) ในวัยเด็กคานท์ได้เข้าศึกษาที่โรงเรียน Collegium Fredericianum หลังจากนั้นก็เข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาที่มหาวิทยาลัยโคนิกส์เบิร์ก (Königsberg University) วิชาที่สนใจเป็นพิเศษคือภูมิศาสตร์กายภาพ ฟิสิกส์ คณิตศาสตร์ ปรัชญาและศาสนา หลังจากจบการศึกษาแล้วคานท์ได้เป็นอาจารย์พิเศษทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยโคไนกส์เบอร์ค ตลอดชีวิตเขาไม่เคยออกจากเมืองที่อยู่ไปไหนเลย ขณะเดียวกันเขาก็ติดตามความเคลื่อนไหวของโลกตลอดเวลา คานท์ดำรงตำแหน่งเป็นศาสตราจารย์สอนวิชาตรรกวิทยาและอภิปรัชญา โดยดำรงชีวิตเป็นโสดมาตลอด กล่าวกันว่าระเบียบวิธีชีวิตของเขาเป็นเหมือนตุ๊กตาไขลาน มีระบบชีวิตที่เป็นระเบียบอยู่ตลอดเวลา ในทุกๆ วันเมื่อชาวเมืองพบเขาออกมาเดินเล่นโดยมีคนใช้ถือร่มเดินตาม ก็จะทราบบันทึบว่าเป็นเวลาเท่าไรโดยไม่ต้องมองนาฬิกา เพราะเขาเป็นคนตรงต่อเวลาเสมอ (Blackburn, Simon,1994:205-206) รูปแบบการใช้ชีวิตที่มีความเป็นระเบียบแบบแผนนี้สะท้อนให้เห็นถึงหลักความเชื่อในกฎศีลธรรมที่คานท์ยึดมั่นและนำเสนอ

4.2 แนวคิดทฤษฎี

ระบบจริยศาสตร์ที่เข้มงวดและเด็ดขาดเหมือนระบบชีวิตของคานท์นั้นวางอยู่บนฐานแนวคิดที่ว่า มนุษย์มีร่างกายที่ทำให้ต้องตกเป็นทาสของอารมณ์อันเป็นความต้องการทางกายภาพ แต่ขณะเดียวกันมนุษย์ก็มีจิตใจอันทำให้เป็นผู้ที่มีเหตุผลตั้งมั่นในชีวิตประจำวัน เรามักพบเสมอถึงความขัดแย้งกันระหว่างความต้องการทางร่างกายกับเหตุผลหรือความรู้สึกกับหลักการ ด้วยเหตุนี้ จุดมุ่งหมายทางศีลธรรมของคานท์จึงให้ความสำคัญกับการเอาชนะอารมณ์ด้วยการใช้เหตุผล ทั้งนี้เขาได้แบ่งจุดมุ่งหมายทางศีลธรรม ออกเป็นสองประเด็น คือ จงทำสิ่งที่ท่านจงใจให้เป็นกฎสากลและอย่าใช้มนุษย์เป็นบันไดไปสู่เป้าหมายของตน พร้อมทั้งอธิบายความเป็นวัตถุวิสัย (Objective) และการหยั่งรู้ทั่วถึงซึ่งกฎศีลธรรม ด้วยทฤษฎีเหตุผลเชิงปฏิบัติ (Audi, 1991 : 68 – 71)

ด้านวิชาการคานท์ได้ให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์แต่แรก พร้อมทั้งศึกษาปรัชญาของกลุ่มลัทธิเหตุผลนิยมอันมีแนวคิดของเดการ์ตและไลบ์นิซ ซึ่งเป็นนักปรัชญาคนสำคัญผู้ยึดถือแนวคิดที่ว่า มีความแท้จริงเกี่ยวกับโลกแห่งธรรมชาติซึ่งอยู่เหนือประสบการณ์ และเราสามารถรู้ได้ด้วยเหตุผลหรือด้วยความรู้ที่ติดตัวมาแต่กำเนิด (Innate ideas) ขณะเดียวกันเขายังศึกษาปรัชญาของกลุ่มประสบการณ์นิยมซึ่งมีลือค เบิร์กสีย์และฮูมผู้ยึดถือแนวคิดที่ว่า ประสบการณ์เท่านั้นเป็นมาของความรู้และความเข้าใจความจริงของโลกนี้ได้ ซึ่งลัทธิทั้งสองนี้มีแนวคิดที่ตรงกันข้ามกันอย่างสุดขั้ว คานท์เองก็มีทั้งยอมรับและปฏิเสธแนวคิดของทั้งสองลัทธินี้ กล่าวคือยอมรับแนวคิดของลัทธิเหตุผลนิยมที่ว่า มีความจริงที่อยู่เหนือประสบการณ์และเหตุผลเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะเข้าถึงความจริงนั้นได้ แต่ก็ปฏิเสธในแง่ที่ว่าเหตุผลอย่างเดียวนั้นที่พาให้เข้าถึงความจริงที่อยู่เหนือประสบการณ์ได้ และยอมรับแนวคิดของลัทธิประสบการณ์นิยมในแง่ที่ว่าคนเราไม่สามารถที่จะรู้สภาวะเป็นจริงที่อยู่เหนือประสบการณ์ของเราได้ แต่ปฏิเสธในแง่ที่ว่า โลกแห่งความเป็นจริงสามารถรู้ได้ด้วยประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสเท่านั้น ทั้งนี้ คานท์เชื่อว่าความรู้มิได้เกิดขึ้นจากประสาทสัมผัสหรือมโนภาพเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยการทำงานร่วมและสอดคล้องกันของทั้งสองอย่างนี้ เนื่องจากทั้งเหตุผลและการรับรู้ทางประสาทสัมผัสนั้นเป็นเพียงโครงสร้างของจิตมนุษย์เท่านั้น เพื่อให้เห็นกระบวนการเกิดความรู้ที่เป็นรูปธรรมเขาจึงได้เสนอทฤษฎีญาณวิทยาที่ว่า ด้วยกลไกการรับรู้ของจิต (Theory of Categories) (Joad,1936:339-381)

4.3 การจำแนกข้อมูลความรู้

การอธิบายโครงสร้างหรือกลไกของจิตนั้น คานท์เริ่มจำแนกข้อมูลความรู้ขึ้นพื้นฐานตามแหล่งเกิดออกเป็นสองประเภทคือการรับรู้ทางประสาทสัมผัสและมโนภาพ กล่าวคือการรับรู้ทางประสาทสัมผัสมีรากฐานมาจากประสบการณ์ ส่วนมโนภาพมีรากฐานมาจากเหตุผลหรือปัญญา (intellect) ซึ่งเขาเชื่อว่า ความรู้จะเกิดขึ้นไม่เพียงเพราะประสาทสัมผัสเพียงอย่างเดียวหรือเพราะมโนภาพอย่างเดียว แต่เราต้องมีพร้อมเพียงกันทั้งสองอย่าง หากแม้อวัยวะในการรับรู้มีข้อบกพร่องเช่นตาบอดหรือหูหนวก สัญชาน (Perception) หรือผัสสะ ก็ไม่สามารถให้ความรู้ที่ถูกต้องได้ แต่หากการรับรู้เป็นไปอย่างสมบูรณ์ สัญชานก็สามารถทำให้เราแยกแยะสิ่งต่างๆให้มีสภาพแตกต่างกันได้ อย่างชัดเจน (Beardsley, 1960:365-375) สัญชานกับมโนภาพจะต้องเป็นสิ่งที่อยู่เพื่อกันและกัน จะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้ หากขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไป ความรู้ที่ได้รับมาจะไม่สมบูรณ์นั้นหมายความว่า ถ้ามโนภาพปราศจากสัญชานแล้วก็ว่างเปล่าทำนองเดียวกันถ้าสัญชานขาดมโนภาพก็มือบอดเช่นกัน (Hartnack,1968:28) ในกระบวนการนี้เหตุผลจะเป็นตัวการสำคัญในการสร้างความรู้ให้สมบูรณ์ซึ่งคานท์บอกว่ามีเป็นสมรรถภาพของจิตมนุษย์ที่มีอยู่ก่อนประสบการณ์ (a priori) สมรรถภาพนี้จะทำให้มนุษย์สามารถเข้าใจโลกและจักรวาลอย่างมีระเบียบกล่าวคือเหตุผลจะเป็นผู้จัดระเบียบข้อมูลต่างๆที่ได้จากประสบการณ์ ทำให้เราเข้าใจมันได้อย่างเป็นระเบียบไม่สับสน เนื่องจากประสบการณ์ให้ความรู้อันมีลักษณะกระจัดกระจายสับสนวุ่นวายเหมือนจิ๊กซอว์ (Jigsaw) ส่วนเหตุผลจะเป็นตัวเชื่อมโยงจัดการกับความรู้ให้เป็นรูปร่างอย่างเป็นระบบเหมือนเราต่อจิ๊กซอว์ และเป็นผู้ให้ความรู้สากลลักษณะญาณวิทยาของคานท์ในส่วนนี้เป็นการสังเคราะห์แนวคิดของเหตุผลนิยมและประสบการณ์นิยมมาเป็นโครงสร้างโดยมีร่องรอยหรือรากเหง้าความคิดมาจากคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์

4.4 ลักษณะความรู้

ลักษณะของความรู้คานท์ได้แบ่งออกเป็นสองประเภทได้แก่

4.4.1 ความรู้เชิงโครงสร้าง ความรู้ประเภทนี้เกิดจากการศึกษารูปแบบของการทำความเข้าใจและการทำหน้าที่ของสมรรถนะทางเหตุผล รวมถึงกฎแห่งเหตุผลสากลที่ไม่จำกัดกับวัตถุที่ศึกษาวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ สาขาวิชาที่ศึกษาความรู้ประเภทนี้เรียกว่า ตรรกวิทยา

4.4.1 ความรู้ในเชิงเนื้อหา ความรู้ประเภทนี้เกิดจากการพิจารณาศึกษาสิ่งหนึ่งๆ การศึกษานั้นจะศึกษาวัตถุ และกฎเกณฑ์ที่กำหนดวัตถุนั้นๆ วัตถุที่ศึกษาและกฎเกณฑ์ต่างๆ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1) กฎเกณฑ์เกี่ยวกับธรรมชาติ สาขาวิชาที่ศึกษาเรื่องนี้คือฟิสิกส์(ปรัชญาธรรมชาติ ตามที่เรียกกันในสมัยนั้นกฎเกณฑ์ที่ศึกษาเป็นกฎเกณฑ์ที่อธิบายว่าเหตุการณ์ต่างๆ เกิดขึ้นและดำเนินไปอย่างไร

2) กฎเกณฑ์เกี่ยวกับเสรีภาพ สาขาวิชาที่ศึกษาเรื่องนี้คือจริยศาสตร์(ปรัชญาศีลธรรม)กฎเกณฑ์ที่ศึกษาเป็นกฎเกณฑ์ที่บอกว่าเหตุการณ์ต่างๆ จะเกิดขึ้นและดำเนินไปอย่างไร (Kant,1981:1-3)

ความรู้ทั้ง2ประเภทนี้เกิดขึ้นจากการแสวงหารวบรวมและสรุปของสมรรถนะแห่งเหตุผลซึ่งสมรรถนะแห่งเหตุผลนี้ค่านที่จัดเป็นสองประเภทคือเหตุผลบริสุทธิ์และเหตุผลเชิงปฏิบัติ เมื่อก้าวโดยสรุปความรู้เชิงโครงสร้างความรู้เชิงเนื้อหาและความรู้กฎเกณฑ์เกี่ยวกับธรรมชาติซึ่งอยู่ในส่วนของความรู้เชิงเนื้อหาจะอยู่ภายใต้กรอบแสวงหาความรู้ของเหตุผลบริสุทธิ์ (Pure Reason) ส่วนความรู้กฎเกณฑ์เกี่ยวกับเสรีภาพจะอยู่ภายใต้กรอบการแสวงหาของเหตุผลปฏิบัติ

4.5 เหตุผลบริสุทธิ์

เหตุผลบริสุทธิ์หมายถึงการหยั่งรู้โดยผ่านกลไกทางจิต เหตุผลบริสุทธิ์ มีอำนาจที่จะแยกความรู้ที่ไม่บริสุทธิ์ได้แก่ความรู้ที่ผ่านมาทางประสาทสัมผัสโดยที่ประสาทสัมผัสนั้นจะทำให้ความรู้เปลี่ยนแปลงไปในบ่อเกิดความรู้ สิ่งที่ถูกรู้คานท์เรียกว่า สิ่งที่มีอยู่จริงด้วยตัวเองมีสถานะรองรับความรู้ของมนุษย์เรียกว่า Noumena (Thing in itself) แต่เขาเชื่อว่า เราไม่สามารถที่จะรู้สภาพที่แท้จริงของสิ่งที่เป็นจริงในตัวเองได้ เพราะมันจะถูกโครงสร้างของจิตจัดการตีความแปลความหมาย จนกลายเป็นสิ่งที่ปรากฏ (Phenomena) หมายความว่า ในเบื้องต้นความจริงในตัวเองจะต้องผ่านโครงสร้างของจิตในส่วนที่เรียกว่า อัจฉัตติกญาณ(Intuition)หรือรูปแบบบริสุทธิ์แห่งการรับรู้ทางประสาทสัมผัส (Pure forms of Sensation) ทำให้เกิดความรู้ทางประสาทสัมผัสซึ่งความรู้ในขั้นนี้เป็นความจริงเหนือประสบการณ์ที่ผ่านอวกาศและเวลา (Space and time) อวกาศเป็นรูปร่างและขนาดของสิ่งต่างๆที่เราได้สัมผัส ส่วนเวลานั้น เป็นความซ้ำเร็วหรือก่อนหลังของสิ่งที่เราสัมผัสมา ดังนั้น ความเป็นจริงที่อยู่ในกรอบของอวกาศและเวลาจึงปรากฏมาเป็นความรู้ที่อยู่ในลักษณะของสิ่งเฉพาะหน่วยและลักษณะของความรู้เฉพาะหน่วย ความรู้ในระดับนี้เป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ แต่ความรู้ในระดับนี้สามารถแปรสภาพเป็นความรู้สากลได้ โดยกระบวนการทางธรรมชาติ กลไกของจิตส่วนนี้จะจัดข้อมูลที่เข้ามาเป็นลำดับก่อนหลังหรือวางตำแหน่งให้สัมพันธ์กัน จากนั้น ข้อมูลที่ได้รับการจัดลำดับแล้วจะถูกส่งเข้าไปสู่โครงสร้างของจิตอีกส่วนหนึ่งที่เรียกว่าโครงสร้างแยกประเภทของจิต (Categories)หรือรูปแบบบริสุทธิ์แห่งความเข้าใจ (Pure forms of Understanding) (Walker,1978:42-56)คานท์ได้แบ่งโครงสร้างนี้เป็น4ชั้นในแต่ละชั้นยังแยกออกเป็น 3 ช่องด้วยกัน ในกระบวนการทำงานของจิตในขั้นนี้ ความรู้จะต้องผ่านครบ4ชั้นทั้งนี้ ในแต่ละชั้นจะต้องผ่านได้เพียง1ช่องเท่านั้น

กระบวนการเกิดความรู้ของคานท์นั้นสามารถอธิบายได้ว่า อันดับแรก กระบวนการทำงานของจิตนั้นเริ่มต้นที่ ความจริงที่อยู่เหนือประสบการณ์ (Noumena) ได้ผ่านกลไกขั้นแรกของจิตคือ (Pure forms of Sensation) ทำให้เกิดความรู้ทางประสาทสัมผัสซึ่งความรู้ในขั้นนี้เป็นความรู้จริงเหนือประสบการณ์ที่ได้ผ่านอวกาศและเวลา (Space and time) อวกาศเป็นรูปร่างและขนาดของสิ่งต่างๆที่เราได้สัมผัส ส่วนเวลานั้นเป็นความซ้ำเร็วหรือก่อนหลังของสิ่งที่เราได้สัมผัสมา ดังนั้น ความเป็นจริงที่อยู่ในกรอบของอวกาศและเวลาจึงปรากฏมาเป็นความรู้ที่อยู่ในลักษณะของสิ่งเฉพาะหน่วยและลักษณะของความรู้เฉพาะหน่วย เป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์แต่สามารถที่จะแปรสภาพเป็นความรู้สากลได้โดยผ่านกลไกของจิตขั้นที่ 2 คือรูปแบบบริสุทธิ์แห่งความเข้าใจ(Pure forms of Understanding) ซึ่งคานท์เรียกว่า12 (Categories) โดยคานท์ได้แบ่งโครงสร้างนี้เป็น4ชั้นในแต่ละชั้นยังแบ่งออกเป็น3ช่องด้วยกัน ในกระบวนการทำงานของจิตในขั้นนี้ความรู้จะต้องผ่านครบ4ชั้นทั้งนี้ในแต่ละชั้นจะต้องผ่านได้เพียง1ช่องเท่านั้น ดังแผนผังต่อไปนี้

Kant's 4 Categories of Pure Understanding (from his First Critique, 1781)				A New Look at Immanuel Kant @SourcePOV
A.Quantity	B.Quality	C.Relation	D.Modality	21 st Century Interpretation?
[1A] UNITY (One)	[1B] REALITY	[1C] INHERENCE (Is A Property of)	[1D] POSSIBILITY	1. Conceptual Dimension Archetypes of Philosophic Knowledge
[2A] PLURALITY (Many)	[2B] NEGATION (Disproof)	[2C] CAUSALITY (Causes)	[2D] NECESSITY (Proof)	2. Observable Dimension Principles of Hypothetical, Empirical Science
[3A] TOTALITY (All)	[3B] LIMITATION (Constraint)	[3C] CORRELATION (Relates to)	[3D] CONTINGENCY (Adaptability & Emergence)	3. Intuitive Dimension Dynamics of Real World Complexity

ตารางที่ 1 วิธีการแสดงกลไกในการทำงานของค่านท์

ที่มา : <http://sourcepov.com/tag/kant/>

4.6 กระบวนการทางจิต

การทำงานของกระบวนการทางจิต เมื่อเกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประสาทสัมผัสกับวัตถุภายนอกช่วงนี้เป็นลักษณะของอินทรีย์สัมผัสคือการรับรู้สิ่งๆที่กระตุ้นทางประสาทสัมผัส โดยที่เรารับรู้รสที่ลิ้น รับกลิ่นที่จมูก รับรู้เสียงที่หู รับรู้อุณหภูมิที่ผิว รับแสงที่ช่วงตาตา รับความกดดันที่นิ้ว สิ่งเหล่านี้เป็นประสบการณ์อย่างหยาบขั้นต้น เป็นสิ่งที่ทารกมีในระยะเริ่มต้นของชีวิตทางจิต อินทรีย์สัมผัสนี้ยังไม่จัดเป็นความรู้ ในกระบวนการทางจิต ลองให้อินทรีย์สัมผัสเหล่านี้จับกลุ่มรอบๆวัตถุที่กินเนื้อที่และอยู่ในเวลา ตัวอย่าง แอปเปิ้ลลูกหนึ่ง ปล่อยให้กลิ่นของมันเข้ามาในจมูกเรา ให้รสของมันมาสัมผัสกับลิ้น ให้แสงเข้ามาในช่วงตาตา ให้รูปร่างของมันกดคั่นบนนิ้วและมือ ให้มันจับกลุ่มรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันรอบๆสิ่งนี้ และในขณะนี้ การรับรู้ของเราได้ เป็นการรับรู้สิ่งกระตุ้นแล้วหากแต่เป็นการรับรู้วัตถุเฉพาะ นี่เป็นสัญชาตญาณและอินทรีย์สัมผัสได้กลายมาเป็นความรู้

ความรู้ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นความรู้ที่เป็นประสบการณ์หรือความรู้ที่ได้ผ่านกลไก 12 ระดับ (Categories) เป็นความรู้ขั้นปรากฏการณ์แล้วก็ตาม ความรู้ดังกล่าวก็เป็นความรู้ที่ปรากฏแก่จิตของเราและรวมถึงความรู้ทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ด้วยเช่นกัน ที่ต้องผ่านกลไกหรือโครงสร้างของจิตก่อนจึงเกิดเป็นความรู้ที่ปรากฏแก่จิตของเราได้ ดังนั้นตามทัศนะของคานท์แล้ววิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ไม่สามารถให้ความจริงแก่เราได้(กิริติ บุญเจือ,2536:68)

การอธิบายเกี่ยวกับสมรรถนะและโครงสร้างของจิตนั้น ย่อมแสดงถึงทัศนะของคานท์ว่าเหตุผลบริสุทธิ์ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เฉพาะสิ่งๆที่อยู่นอกขอบเขตของประสบการณ์แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการที่สามารถกำหนดความหมายของวัตถุโดยมโนคติ(Idea) โดยตัวเอง เนื่องจากเหตุผลบริสุทธิ์เป็นกฎธรรมชาติที่มีรอบความรู้ทุกอย่างอยู่ในอำนาจแห่งธรรมชาติอยู่แล้ว ดังนั้น เหตุผลบริสุทธิ์ จึงเป็นโครงสร้างของธรรมชาติมิใช่เพียงแต่สอดคล้องกับธรรมชาติเท่านั้น ในข้อเขียนนี้คานท์ได้วิเคราะห์เหตุผลบริสุทธิ์ว่าเป็นส่วนที่หล่อหลอมและรวบรวมการรับรู้ทางประสาทสัมผัสเข้าเป็นมโนคติอันเป็นอวัยวะที่แปลงประสบการณ์อันหลากหลายและสับสนให้เป็นความคิดที่เป็นระเบียบเอกภาพ และปรากฏเป็นความรู้ในที่สุด

สรุปว่าความรู้ส่วนนี้ของมนุษย์ เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นภายใต้กรอบโครงสร้างหรือกลไกของจิตโดยมีสมรรถนะแห่งเหตุผล(เจตจำนงที่จะรู้) เป็นสิ่งที่คอยประมวลความรู้ทั้งฝ่ายประสบการณ์และมีนภาพเข้าด้วยกันแปลความหมายตีความแล้ว

สรุปออกมาเป็นความรู้ตั้งนั้นมนุษย์ไม่สามารถรู้ทั่วถึงความจริงอื่นใดที่อยู่ได้นอกจากความรู้ที่กลไกของจิตและสมรรถนะแห่งเหตุผลกำหนดมาให้เท่านั้น

4.7 เหตุผลเชิงปฏิบัติ

เหตุผลเชิงปฏิบัติ เป็นการหยั่งรู้โดยเหตุผลภาคปฏิบัติ ซึ่งผ่านทางกฎศีลธรรม เป็นเหตุผลที่มีอยู่จริง และเป็นสิ่งที่ทำให้รู้ถึงความจริงที่อยู่เหนือประสาทสัมผัสเช่นความดี พระเจ้า ฯลฯ โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรม เราสามารถเข้าถึงได้โดยตรง ไม่ต้องผ่านกลไกของจิต คานท์มุ่งหวังที่จะแสวงหารากฐานของศีลธรรมที่มีลักษณะสัมบูรณ์มิใช่มาจากประสบการณ์หรือการอนุมานที่ไม่สมเหตุ ทั้งนี้รากฐานของศีลธรรมต้องบังเกิดจากสัญชาตญาณโดยตรงและการรู้เอง(Intuition)ซึ่งบังเกิดจากภายในของบุคคลและหลักการทางศีลธรรมที่คานท์คาดหวังต้องเป็นสากลและจำเป็นแน่นอนเช่นคณิตศาสตร์ ความรู้สึกทางศีลธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ติดตัวเรามา ไม่ได้มาจากประสบการณ์และคำสั่งทางศีลธรรมที่คานท์ต้องการให้เป็นรากฐานของศาสนาจะต้องมีลักษณะสัมบูรณ์ปราศจากเงื่อนไขและจำเป็น ความรู้ทางศีลธรรมในทัศนะของคานท์มีลักษณะเช่นเดียวกับคณิตศาสตร์คือเป็นความรู้ที่มีพื้นฐานมาจากความรู้ก่อนประสบการณ์โดยไม่ต้องอาศัยการรับรู้ผ่านโครงสร้างจิต ความรู้ก่อนประสบการณ์นี้คานท์เชื่อว่าเป็นความรู้ที่เป็นจริงเช่นกัน โดยเชื่อว่าความดีความชั่วมีสถานเป็นวัตถุวิสัยมีความเป็นจริงในตัวเองในการตรวจสอบคุณค่าทางศีลธรรมคานท์ให้เราเริ่มที่ใช้สามัญสำนึกทางศีลธรรมของมนุษย์คือเจตนา เนื่องจากเจตนาเป็นส่วนที่แสดงออกถึงความสามารถในการใช้เหตุผลของมนุษย์ ไม่ว่าจะทำอะไรสิ่งใด แต่เจตนาที่จะสามารถพัฒนาไปสู่การใช้เหตุผลทางศีลธรรมได้นั้นก็ต่อเมื่อเจตนาเป็นเจตนาดีเท่านั้น เนื่องจากเจตนาดีเป็นเพียงสิ่งเดียวที่ดีได้ทุกสถานการณ์แน่นอนตายตัวไม่มีเงื่อนไขมีคุณค่าในตัวเจตนาดีไม่ใช่เพราะผลหรือการได้บรรลุเป้าหมาย แต่ดีด้วยตัวเอง สิ่งใดที่เกิดจากเจตนาดีสิ่งนั้นย่อมเป็นสิ่งดีมีคุณค่า(พระมหากันต์ วทนะวิเส 2525:28)

เหตุผลเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการเจตนาให้เป็นเจตนาดีโดยคานท์อธิบายว่าในธรรมชาติที่ประกอบด้วยสิ่งมีชีวิตและการดำเนินไปของสิ่งมีชีวิตเหล่านี้มีเหตุผลเป็นลึกลับคอยควบคุมเมื่อมีเจตนาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เหตุผลนั้นโดยธรรมชาติจะมีอิทธิพลเหนือเจตนาสามัญทั่วไป ดังนั้นเหตุผลจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการสร้างและขัดเกลาเจตนา หรือมีหน้าที่ผลิตเจตนาดี ในวิถีแห่งระบบศีลธรรมนั้นเหตุผลที่ผลิตเจตนาดีนั้นจะต้องสัมพันธ์เชื่อมโยงกับหน้าที่และปรากฏออกมาในลักษณะของสิ่งสากล

4.8 ความรู้ทางศีลธรรมและลักษณะของกฎศีลธรรม

ความรู้ทางศีลธรรมหมายถึงการรู้ถึงกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมซึ่งกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมของคานท์จะอยู่ในรูปแบบของคำสั่ง ซึ่งคำสั่งทางศีลธรรมของคานท์มี 2 ประเภทคือมีลักษณะเป็นคำสั่ง คือ สั่งให้ทำสิ่งต่าง ๆ และห้ามทำในบางอย่างด้วย มี 2 แบบคือ

4.8.1 คำสั่งแบบมีเงื่อนไข เช่น “ถ้าสมชาย ช่วยคนอื่นเพราะต้องการได้รับคำชมเชย หมายความว่า ถ้าสมชายช่วยคนแล้วจะได้รับผลตอบแทนที่น่าพอใจ แสดงว่าเป็นการกระทำที่หวังผล การช่วยเหลือคนอื่นไม่ได้เป็นสิ่งที่มีความในตัวมันดีเพราะมันได้รับผล แสดงว่าสมชายไม่ได้ทำตามหน้าที่

4.8.2 คำสั่งเด็ดขาด เป็นคำสั่งที่ไม่มีเงื่อนไข เช่น จงช่วยเหลือคนอื่น ไม่ว่าจะผลจะเกิดขึ้นอย่างไรก็ตาม เพราะการช่วยเหลือคนอื่นเป็นสิ่งที่ดีในตัวอยู่แล้ว

กฎเกณฑ์ศีลธรรมอันมีลักษณะเป็นคำสั่งเด็ดขาดเข้าถึงได้ด้วยเหตุผลของมนุษย์จะต้องประกอบด้วยสามกฎเกณฑ์คือ

1) หลักของความเป็นสากล กฎศีลธรรมของคานท์ มีลักษณะเป็นคำสั่งเด็ดขาด การกระทำที่ดีคือกระทำตามกฎอย่างไม่มีเงื่อนไข ลักษณะกฎดังกล่าวคือการกระทำตามหลักการที่เป็นสากล ใช้ได้ในทุกกรณี เพราะฉะนั้น การที่เราจะตัดสินว่าการกระทำของเรา ผิดหรือถูก อยู่ที่ว่า สิ่งที่เราทำนี้เราตั้งใจให้ทุกคนในโลกทำหรือไม่ นั่นคือให้ทุกคนในโลกนี้ใช้หลักการเดียวกันทั้งหมด

2) หลักที่มีมนุษย์เป็นเป้าหมายในตัวเอง กฎที่มีลักษณะว่า จงปฏิบัติต่อมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นตัวเราเองหรือคนอื่นโดยถือว่าเขาเป็นจุดหมายในตัวเอง อย่างถือว่าเขาเป็นเพียงเครื่องมือ

3) หลักความเป็นอิสระในตัวเอง กฎสากลของเสรีภาพ ลักษณะของกฎชนิดนี้จะบอกว่าเราควรจะทำอย่างไรในสถานการณ์เช่นนี้ โดยไม่จำเป็นจะต้องมีกฎหมายข้อบังคับมารองรับหรือเป็นคำสั่งของผู้มีอำนาจ เพราะว่ากฎชนิดนี้ได้คล้อยตามกฎหมายหรือคำสั่งของผู้มีอำนาจเสมอไป เช่น ถ้าเราทำสัญญา ก็จงรักษาสัญญา ลักษณะของกฎเช่นนี้คานท์เรียกว่า “ความจำเป็นทางศีลธรรม” (Immanuel Kant,1985:47)

5. สรุปวิเคราะห์

สรุปว่าตามแนวคิดของคานท์นั้น กฎศีลธรรมโดยสถานะมีอยู่จริง เป็นวัตถุวิสัยเช่นเดียวกับกฎวิทยาศาสตร์ มนุษย์สามารถหยั่งรู้เข้าถึงได้ด้วยสมรรถนะแห่งเหตุผลซึ่งมีอยู่โดยธรรมชาติ ส่วนด้านการปฏิบัติมีลักษณะเช่นเดียวกับคณิตศาสตร์ คือมีความเป็นสากลและแน่นอนตายตัวไม่มีเงื่อนไข โดยถือว่ามนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพและคุณค่าหรือเป็นเป้าหมายในตัวเอง เพราะฉะนั้น ภายใต้กฎศีลธรรมเชิงปฏิบัติมนุษย์ทุกคนต้องไม่ใช้มนุษย์ด้วยกันหรือตนเอง เป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุจุดหมายแห่งตน และเมื่อจะบัญญัติปฏิบัติหลักศีลธรรมใดขึ้นมา หลักศีลธรรมนั้น ต้องมีความเป็นสากลเพราะกฎศีลธรรมเป็นกฎธรรมชาติมีหลักปฏิบัติเช่นเดียวกับคณิตศาสตร์ ทั้งนี้มนุษย์ทุกคนมีเหตุผลที่สามารถเข้าถึงได้เหมือนกันทุกคน โดยเจตจำนงสำนึกจะยอมให้กฎศีลธรรมมีอำนาจควบคุมการกระทำของเราด้วยความเคารพ ความรู้สึกที่ต้องปฏิบัติตามกฎนี้มีอยู่เองโดยธรรมชาติ คือเมื่อรู้กฎศีลธรรมแล้วความรู้นี้จะส่งผลให้เกิดความรู้สึกที่จะต้องทำตาม กระบวนการนี้เป็นไปโดยอัตโนมัติ เพียงแต่ว่าความรู้สึกที่จะต้องทำตามกฎศีลธรรมจะทำให้เรามีพลังฝันแรงจูงใจแรงปรารถนาที่มีอยู่ในตัวมนุษย์โดยธรรมชาติ

6. เอกสารอ้างอิง

- กันต์ วัฒนวิไล (พระมหา). (2535). การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมในจริยศาสตร์ของคานท์ กับในพุทธจริยศาสตร์ตามทฤษฎีของพระพุทธเจ้า (ประยุทธ์ ปยุตโต). วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กิริติ บุญเจือ. (2538). ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- เดือน คำดี. (2526). ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่. กรุงเทพมหานคร : ทิพย์อักษร.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2528). จริยศาสตร์เบื้องต้น : มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- กิริติ บุญเจือ. (2528). จริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- ภัทรพร สิริกาญจน. (2530). บทบาทของเหตุผลในงานเขียนของคานท์. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- Audi, Robert, (1991). *Practical Reasoning*. London : Routledge.
- (Blackburn Simon. (1994). *The Oxford Dictionary of Philosophy*. New York : Oxford University.
- Immanuel Kant. (1969). *The Moral Law, translated and analyzed by H.J. Paton*. London: Hutchinson.
- Immanuel Kant. (1981). *Grounding for the Metaphysics of Morals*. (James W.Ellington,trans). Indianapolis : Hackett.